# 18 “Derechokunarayku iñiy” nisqamanta compromisokuna

Ñoqayku, iñiypi sayaq hinallataq sociedad civil nisqapi llank’aqkuna, runaq allaukanmanta llank’aq, Beirut llaqtapi 28-29 p’unchay marzo killapi 2017 watapi huñunakusqayku, anchatan iñiyku, sapanka religionniykupas, iñiyniykupas huk compromisoyoqmi kanku, **llapa runaq dignidadninta, kaqlla valornintapas takyachinaykupaq**. Runa chaninchaykuna kuskachasqa, kaqlla chaninchasqa kayninpas chayraykun culturanchiskunaq saphin. Faith y derechos nisqakunaqa esferakuna kallpachaqmi kanan. Sapakama, ayllupi religionkunapa utaq iñiyninkuna qawarichiyqa allintam wiñan, t’ikarin ima pachamamakunapi, chaypim runapa allaukankuna, llapallan runakunapa kaqlla chaninchayninpi sayasqa, waqaychasqa kachkanku. Chaynallataqmi derechos humanos nisqapas allinta yanapakunman religionkunaq otaq creenciakunaq qosqan allin saphichasqa ética nisqapi espiritualpipas.

Kay **declaración “Iñiy derechokunarayku” nisqamantaqa, tukuy pachantinpi religionkunaman, iñiykunaman perteneceqkunamanmi chayan**, chaywanmi kallpachasqa kanqa hukllachasqa, respetoyoq sociedadkuna, huk plataforma común orientada acción nisqapi, llapan interesadokunaq rimanakusqankuman hina, hinallataq kichasqa llapan ruwaqkunapaq, paykunan kuskan objetivos nisqakunata. Chaninpaqmi chaninchayku, Iñiy Derechokunarayku willakuyniyku, Plan de Acción Rabat nisqa ñawpaq kamasqan hina, iskaynin yuyaykusqa, ruwasqa ima, Naciones Unidas nisqapa yanapayninwan, chaymi llapa llaqtakunata representan, hinallataq qhapaqyachisqa karqan ONU nisqapa mecanismos de derechos humanos nisqawan, Relatores Especiales nisqawan, Órgano de Tratado nisqapi kaqkunawan ima.

2012 watapi **Rabat Plan de Acción**[1] nisqapin articulan kinsa específicas responsabilidades básicas nisqakunata religioso umalliqkunaq: (a) Religioso umalliqkunaqa manan utilizanankuchu intolerancia nisqa willakuykunata otaq expresionkunata, chaykunan incitanman violenciata, awqa kayta otaq discriminacionta; b) Religioso umalliqkunapas ancha allintam ruwananku, mana tolerancia, estereotipo discriminatorio hinaspa instanciakuna chiqninakuymanta rimanankupaq, allinta hinaspa utqaylla rimanankupaq; hinallataq c) Religioso umalliqkunan sut’ita rimananku, manan hayk’aqpas maqanakuytaqa aguantayta atikunmanchu cheqninakuyman tanqayman kutichiy hina (e.g. maqanakuyqa manan ñawpaq provocación nisqawanqa chaninchasqachu kanman).

Chay hawapi nisqanchikman efecto concreto nisqa qunapaq kimsa hatun ruwaykunata Plan de Acción Rabat nisqawan articulasqa, sapa kuti Estadokuna allinta invocasqa, kaykunata formulayku tabla de **18 compromisokuna “Derechokunarayku iñiy”**,[2] chaymanta tupaq qatipay ruwaykuna:

I. Aswan hatun ruwayninchisqa **sayariymi hinaspa ruwaymi llapa runaq derechonmanta libre akllakuypaq** hinallataq aswantaqa llapa runaq libre yuyayninpaq, conciencianpaq, religionninpaq otaq iñiyninpaq. Afirmayku compromisoykuta normas[3] y normas universales nisqakunaman[4], chaymanta 18 Artículo Pacto Internacional de Derechos Civiles y Políticos nisqapipas, chaypiqa manan permitinchu ima limitaciontapas ima limitaciontapas libre yuyaymanta hinallataq concienciamanta otaq libre kayta otaq adoptanapaq religionta otaq creenciata munasqanman hina. Kay libertadkuna, mana imamanta hark’asqa normas universales nisqawan waqaychasqa, religioso yachachiykunaman hinaqa sagrado, mana qechuy atiy derechokunapas.

   - *“Religionpiqa manan obligasqachu kanqa”, nispa. (Qu'ran 2:256);*
   - *“Cheqaq kaqmi Señorniykichismanta hamun, chhaynaqa pichus munaqqa iñichun, munaqqataq mana iñichun” (Qu’ran 18:29);*
   - *“Ichaqa Señor Diosta serviyqa mana allinpaqchu qhawarisunkichis chayqa, kunan p’unchay akllakuychis pitachus servinkichis chayta...” (Josué 24:15).*
   - *"Manan pipas hukta obliganqachu, manan pipas hukta explotanchu. Llapa runan, sapanka runan, mana qechuy atina paqarimusqanmanta derechoyoqmi kusikuyta maskhaspa, hinallataq kikin hunt'akuyta maskhaspa, munakuypas convencechiypas coherencia social nisqa kamachikuyllan". (Guru Granth Sahib, 74 paginapi)*
   - *“Libertad de conciencia, libertad de pensamiento, derecho de expresión nisqa kamachikuqtinqa — chayqa, sapa runa kikin idealizacionninman hina creenciankunata expresionta qonman— wiñariypas wiñaypas mana qispiy atina.” (' Abdu'l-Bahá) sutiyuq runaqa.*
   - *“Runakunaqa kallpanchakunankum imayna qawasqa kayta munasqankuman hina – toleranciawan, consideracionwan hinaspa khuyapayakuywan”. (Qori Kamachiy).*[5]

II. Rikunchismi kunan declaracionta “Iñiy derechokunarayku” nisqamanta, **iñiqkunapaq huk norma mínima común nisqa hina (teísta, mana teista, ateo otaq hukpas)**, chaytaqa qhawarinchismi, kamachisqanman hina, runaq dignidadninpa amachasqa kayninman yapakunanmanta.

III. Religionkuna runaq t'ikrakuyninman hinapuni kasqankuraykun, **religioso qelqakuna hamut'aypi allin ruwaykunata kallpachanaykupaq** comprometekuyku. Chayraykun, mana religiosokunamanta critica yuyayta, debate nisqallatachu tolerana, aswanpas kallpachana, huk requisito hina interpretaciones religiosas k’ancharisqa kananpaq, huk mundo globalizado nisqapi, aswan askha culturayoq, askha religioso sociedadkunamanta, chaykunan sapa kutilla evolucionaq sasachakuykunawan tupashanku.

IV. Prometiyku **yanapanaykupaq hinaspa kallpanchanaykupaq** llapan ruwaykunapi hinaspa religionpa utaq iñiypa qawachiyninkunapi kaqlla qawasqa kayta hinaspa tukuy rikchaq sapaqchasqa ruwaykunata huchachanaykupaq. Compromisoyku **hark’anaykupaq “religión estatal” nisqa yuyayta mayqen**

**runatapas otaq huñutapas sapaqchanapaq** hinallataqmi qhawariyku ima chay hina interpretaciontapas contrariota runaq huklla kayninman hinallataq runaq kaqlla dignidadninman. Chaynallataqmi comprometekuyku “secularismo doctrinal” nisqapa llamkayninta harkanaykupaq, chaynapi religioso utaq creencia pluralismo nisqapaq espaciota ruwaypi.

- *“Chaymantan Pedroqa niyta qallariran: ‘Kunanmi reparani Diosqa mana pimanpas sayapakusqanta”, nispa. (Hechos 10:34).*

V. Prometiyku **mana sapaqchasqa kayta, qhari warmi kaqlla kayta qhawarinaykupaq** , kay “Iñiy Derechokunarayku” nisqa kamachikuy hunt’akunanpaq. Chaymantapuni comprometikuyku yapamanta watukunaykupaq, sapakama competenciayku ukupi, chay religioso entiendeykunata hinaspa interpretacionkunata, chaykunam rikurinku desigualdad de género nisqatapas, mana allin estereotipokunatapas wiñaypaq waqaychaq utaq violencia de género nisqatapas taripachina kanqa. Prometiyku justiciata hinallataq llapa runaq kaqlla valorninta qhawarinaykupaq hinallataq llapan warmikunaq, sipaskunaq, qhari wawakunaq derechonta mana ima sarunchasqa kanankupaq, mana maqanakuymanpas, chaypin kashan mana allin ruwaykuna, warmikunaq mutilación nisqa, wawata hinallataq/utaq kallpawan casarakuy, hinallataq hucha ruwasqakuna honor nisqa sutiwan.

- *“Qhariqa esposanta respetananmi pay kikinta respetanamantaqa, munakunantaqmi pay kikinta hina.” (Talmud, Yebamot, 62,b)”*
- *“Manan hayk’aqpas saqesaqchu qankuna ukhupi mayqenpa ruwasqanpas chinkananta, qharipas warmipas, qankunaqa hukkuna hukkunawanmi kankichis”, nispa. (Qu'ran 3, 195)*
- *“Runakuna, cheqaqtapunin qharimanta warmimanta kamarqaykiku, llaqtakunata, ayllukunatawan ruwarqaykiku reqsinakunaykichispaq.” (Quran 49:13)*
- *“Diosman rikch’akuqmi qharita warmitapas kamarqan, paykunatan kamarqan.” (Génesis 1, 27)*
- *“Qankuna ukhupi aswan allinqa warminpaq aswan allin kaqmi” (Hadith)*
- *"Warmi, wiñaypaq amiga, compañero. Warmimi carrerata puririchin. Imaynatataq pisipaq yuyaykusunman pikunamantachus aswan hatun paqarimunku. Warmimantan warmi paqarikun: manan pipas kanmanchu mana warmiyoqqa". (Guru Granth Sahib, 473 paginapi)*
- *kallpanpi kaqlla kaptinqa pisquqa manam pawanqachu. Warmi runa hina kaqlla gradoman chayanankama, kikin arena de actividadwan kusisqa kanankamaqa, manam runa kaypaq extraordinario haypayqa musyakunqachu" (' Abdu'l-Bahá)*
- *“Huk tukuy imayuq, tukuy imayuq, allin ruway atiy ruwayqa, atiyniyuq umalliqkunata llamk’achiyta munanan tiyan , ahinataq tradicional, religioso umalliqkuna [...]” (Comité de Eliminación de la Discriminación contra Mujeres nisqamanta recomendación general conjunto No. 31/comentario general No 18 Comité de Derechos del Niños nisqamanta, CEDAW/C/GC/31-CRC/C/GC/18, 70 párr.*

VI. Prometeyku **sayarinaykupaq llapa runakunaq derechonmanta, pisi runakunaman perteneceq runakunaq,** sapan ruwayninchis ukhupi, hinallataq defiendenanchispaq libre religionninkuta otaq creenciankutapas, hinallataq derechonkuta defiendenanchispaq, kaqllata, allinta participanankupaq, kawsay cultural, religioso, social, econmico, pública nisqapi, derecho internacional de derechos humanos nisqapi reqsisqaman hina, huk norma mínima de solidaridad nisqa llapan iñiqkuna ukhupi.

VII. Prometiyku llapa instanciakuna chiqninakuymanta **rimariykunata**, **chaymi maqanakuyman, sapaqchayman utaq chiqninakuyman tanqan**, chaymantapas millay huchakunaman apakuqkunatapas. Ñuqaykuqa kamas responsabilidadniyuqmi chayna rimariyta denuncianaykupaq, astawanraqmi religionpa utaq iñiypa sutinpi ruwasqa kaptin.

- *“Kunanqa kay kamachikuymi: Ruwaqman ruway hunt’ananpaq”, nispa. (Ñawpaq Egipto Chawpi qhapaq suyu);*
- *“K’irisqataqa chaninwan kutichipuy, sumaq sonqo kaytataq sumaq sonqowan”. (Confucio) sutiyuq runa.*
- *“Qanpaq cheqnikuq kaqta, ama amigoykita ruwaychu”, nispa. (Talmud, Shabat, 31,a)*
- *“Ima simitapas rimasqanchistaqa allintan akllakunanchis runakuna uyarispanku, allinpaq otaq mana allinpaqpas chaykunawanmi yanapachikusun”, nispa. (Buda).*
- *“Kay kikiykita controlakuspa, dharma (allin puriyta) aswan yuyayniykiman churaspa, hukkunata tratay imaynan qan kikiykita tratanki hinata”. (Mahābhārata) sutiyuq runaqa.*
- *“Ama vengakunkichu nitaq aylluykita phiñakunkichu, runamasiykitapas qan kikiykita hina munakuy” (Levítico 19:18).*
- *“Chayrayku, tukuy imatachus runakuna ruwasunaykichista munankichis, chay hinatan paykunaman ruwaychis, kaymi Kamachikuy Simipas profetakunapas.” (Mateo 7:12).*
- *“Ama mayqen almamanpas qoychu mana qoyta munasqaykita, amataq niychu mana ruwasqaykitaqa.” (Bahá'u'lláh).*

VIII. Chayraykum prometekuyku, sapakama esferayku ukupi, políticas hinaspa metodologías nisqakunata churanaykupaq, chaynapi **interpretacionkunata, determinacionkunata utaq huk religioso qawariykunata qawanaykupaq, chaykunaqa sutillatam churanakunku normas chaynallataq normas de derechos humanos universales nisqawan**, mana imapaschu instituciones formales nisqawan utaq kikinkumanta nombrasqa runakunawan rimaptinkupas. Kay ruwaytaqa disciplinasqa objetivo nisqapi hap’iyta munayku, kikin áreas de competencia nisqa ukhupilla, introspectiva nisqapi, mana hukkunaq iñiyninta nitaq iñiyninta juzgaspa.

- *“Ama juzgankichu, mana chayqa qanpas juzgasqa kanki, imaynan hukkunata juzganki chay hinallataqmi juzgasqa kanki, tupusqaykiwanpas tupusqa kanki.” (Biblia, Mateo 7:1-2).*

- *“Sonqoykita costumbray khuyapayakuyman sujetokunaman hinallataq munakuyman sumaq sonqo kaymanpas... iskay clase kasqankurayku, religionpi wawqeyki otaq qan hina kaqpas kamaypi...Chaynaqa, paykunaman pampachayniykita pampachayniykitapas mast’ariy, imaynan munanki Allah pampachayta pampachayninta qanman mast’arinanta”—(Carta califa Alimanta Malik Ashtar, Egipto kamachikuqman)*
- *“Diospa religionninpa propósito esencialninqa runakuna ukhupi huklla kayta sayarichinapaqmi. Divina Manifestacionkunaqa karqanku runakuna kuskanchachiq qallarichiq chaynallataq munakuytapas. Manan hamurqankuchu kay pachapi mana acuerdota, ch’aqwayta, cheqninakuyta paqarichinankupaq. Diospa religionninmi munakuypa kausan, ichaqa sichus ruwasqa kanman cheqnikuypa, yawar hich’aypa paqariynin kananpaq chayqa, seguro mana kayninmi aswan allin kanman kayninmantaqa; runaq pachanpi hark’akuq”, nispa. (' Abdu'l-Bahá) sutiyuq runaqa.*

IX. Hinallataqmi prometekuyku ama, rimarinaykupaq hinaspa kuska **huchachanaykupaq ima determinación pública juzgativa nisqatapas, mayqin actorpas religionpa sutinpi huk runapa** utaq llaqtapa religionninta utaq iñiyninta descalificayta munan, chaynapi religionpa sutinpi violenciaman churananpaq utaq derechos humanos nisqamanta qechusqa kananpaq.

X. **Mana chayta ruwanaykupaqmi** prometekuyku **credibilidadta qon interpretacionkuna excluyente nisqakunaman, religioso nisqamanta rimaq,** chaymi religionkunata, creenciakunata otaq qatikuqninkunata instrumentalizanman cheqninakuyta, maqanakuyta ima hatarichinankupaq, ejemplopaq, electoralpaq otaq ganancia política nisqapaq.

XI. Chaynallataqmi comprometekuyku **mana sarunchanaykupaq critica kunkakunata** hinallataq qhawariykunata religionmanta otaq creenciamanta, may mana allinña otaq ofensivaña qhawarisqa kaqtinpas, chay temaq “ch’uya kayninpa” sutinpi hinaspan kallpachayku Estadokuna, anti blasfemia otaq anti-apostasia kamachikuyniyoqraq chaykunata chinkachinankupaq, chay kamachikuykunaqa sinchitan yanapan libre yuyaywan, concienciawan, religionwan otaq creenciawan kusikuypi, hinallataq religionmanta allin rimanakuypi, debatepipas.

XII. Comprometikuyku aswanta **ch’uyanchanapaq curriculumkunata, yachachinapaq materialkunata, librokunata** maypipas wakin religioso interpretacionkuna, otaq imayna presentasqa kasqanku, chaymi kanman violenciata otaq discriminación nisqa allinpaq qhawarisqa kayta. Kaypiqa, prometekuyku, religionpi utaq iñiypi, achka runakunata, imaymana kaqkunata respetanaykupaq, chaynallataqmi derechota mana chaskinapaq religioso yachachiykunata, chaymi mana tupanchu hukpa convenciencianwan. Hinallataqmi comprometekuyku **defiendenaykupaq libertad académica nisqatapas, libre expresión nisqatapas** , Pacto Internacional de Derechos Civiles y Políticos nisqapa 19 Artículo nisqanman hina, religioso rimay ukupi, chaynapi religioso yuyayqa musuq sasachakuykunawan tupayta atisqanmanta chaynallataq libre hinaspa unanchanapaq yuyaymanayta yanapanapaq. Comprometikuyku yanapanaykupaq kallpachakuykunata reformas religiosas nisqapi educación nisqapi, institucional nisqapipas.
- *“Allin kawsayniyoq kanapaqqa, hukkuna hukkunawan tolerancia, respetanakuymi”, nispa. (A. J. Ayer).*

XIII. Prometeyku experienciakunata hinallataq yachaykunata ruwanaykupaq **wawakunawan wayna sipaskunawan rimanakuypi,** paykunan kanku víctimas otaq vulnerables violenciaman incitasqa religionpa sutinpi, chaywanmi diseñasaq metodologíakunata hinallataq herramientakunata hinallataq narrativakunata adaptadakunata, chaywanmi comunidades religiosas nisqakuna allinta kay fenómenowan atipanakunqaku, aswantaqa qhawarispa tayta mamakunaq, familiakunaq importante ruwayninta, ñawpaq señalkunata reparaspa, abordaspa ima wawakunaq, wayna sipaskunaq religionpa sutinpi maqanakuyman mana allin kayninku.
- *“Ama pipas wayna-sipas kasqaykirayku pisichasunkichu, aswanpas iñiqkunapaq ejemplota churay rimaypi, kawsaypi, munakuypi, iñiypi, ch’uya kaypipas.” (1 Timoteo 4:12).*

XIV. Prometeyku, sapakama esfera de influenciayku ukupi, necesidad imperativa nisqa **respetasqa kananpaq,** *Principios de Conducta del* Movimiento *Internacional de la Cruz Roja y Media Luna Puka nisqapi, chaynallataq ONGs nisqapipas, Programas de Respuesta a Desastres nisqapipas*,[6] aswantaqa yanapakuy qusqa kananpaq, mana imapas chaskiqkunapa iñiyninkumanta hinaspa mana ima clase adversa distinción nisqawanpas, chaynallataq yanapakuyqa manam aswanta servichikunqachu huk particular religioso qhawariy.

XV. prometeykuchu **nitaqmi runakunata tanqanaykupaq nitaq explotanaykupaqpas, mana allinpi tarikuq runakunata** religionninkumanta utaq iñiyninkumanta tikrakunankupaq, chaynallataqmi tukuy sunquykuwan respetaspa llapa runapa qhispi kayninta, huk religionta utaq iñiyniyuq kayta, chaynallataq derechota qawachinapaq yachachiywan, ruwaywan, yupaychaywan hinaspa ruwaywan, sapakamapas utaq llaqtapi hukkunawanpas hinaspa llaqtapa utaq sapallanpi.

XVI. Comprometikuyku **aprovechanaykupaq peso espiritual hinaspa moral nisqa religionkunapa hinaspa creenciakunapa,** chaynapi kallpanchanapaq derechos humanos universales nisqakuna waqaychasqa kananpaq, chaynallataq estrategias preventivas nisqakunata ruwanaykupaq, chaykunatam contexto localniykuman hina adaptayku, beneficiakuspayku chay entidadkuna Naciones Unidas nisqapa yanapakuyninwan.
- *“Runamasiykita qan kikiykita hina munakuy, manan kanchu kaykunamanta aswan hatun kamachikuyqa” (Marcos 12, 31).*

- *“Ichaqa cheqnisayki runakunata munakuy, allinta ruway, mana imatapas kutichipuyta suyaspa manukuy, chaymantaqa hatun premioykichismi kanqa” (Lucas 6, 35).*
- *“Diosmanta yuyayniyoq runaqa mana qhellichasqapunin, inti hina, llapa runaman sonqochayninta, q’oñiyninta ima qoq, Diosmanta yuyayniyoq runaqa llapantan kaqllata qhawan, wayra hina, reyman wakcha mañakuqtapas kaqllata wayramuq.” (Guru Granth Sahib 272 paginapi)*
- *“Diospa religionninpas, hanaq pacha kamachikuyninpas aswan atiyniyoq instrumentokunan, llapanmanta aswan segurotaqmi runakuna ukhupi hukllachakuy k’anchay achikyamunanpaq, kay pachaq ñawpaqman puriynin, suyukunaq wiñaynin, llaqtakunaq thak kaynin, kay pachapi llapa tiyaqkunaq thak kayninpas Diospa kamachikuyninkuna ukhupin kashan.”( Bahá’u’lláh )*

XVII. Comprometikuyku yanapanakunaykupaq kay declaracionpa nivel de implementacionninpi **ruwaykunata t’ikranakuywan**, yachayninchik kallpachaywan hinallataq sapa kuti ruwaykunawan yachaykunata musuqyachispa religioso hinallataq espiritual willakuqkunapaq, yachachiqkunapaq hinallataq yachachiqkunapaq, aswantaqa rimanakuypi, religioso utaq iñiy aslla runakunapaq, ayllupura chawpichakuypi, ch’aqway allichaypi, ayllupi tensionkunata ñawpaqmanta riqsiypi hinaspa allichay ruwaykunapi. Kay yanqapaqmi, **instituciones académicas especializadas nisqawan yanapanakuykunata** wiñachinapaq imayna ruwaykunata maskasunchik chaynapi investigacion interdisciplinaria nisqakunata kallpanchanapaq, iñiywan hinaspa derechokunawan tupaq tapukuykunamanta, chaynallataqmi allinta yanapakunanchik, chaykunam mikuchinman programakunaman hinaspa herramientakunaman, chaymi yanapanman Coalición de Fe derechos nisqamanta.

XVIII. Prometeyku **medios tecnológicos nisqawan aswan kamay atiywan, mana chiriyaspa ima,** kay declaracionta, chaymanta Iñiy Derechos nisqamanta willakuykunata mastarinaykupaq, imaymana kaywan qhapaqyachisqa hukllachasqa llaqtakunata kallpachanaykupaq, chaymantapas religionkunaq, iñiyninkunapipas. Hinallataqmi qhawarisunchis imaynatas kallpachaq atiykunata hatarichinapaq hinallataq mast’arinapaq yanapakuykunata ruwasunman, hinallataq hukniray simikunapi churasunman llaqtapi llank’anapaq.

*[This text has kindly been translated by Luis De La Calle Foundation, Mrs. Lisced Lozano Quispe.]*

---

1 Qaway ONU Doc. A/HRC/22/17/Add.4, anexo, apéndice, párr. 36.

2 Qaway Pacto Internacional de Derechos Civiles y Políticos nisqapi 18 kaq t’aqapi: “(1) Llapa runan derechoyoq kanan libre yuyayniyoq, concienciayoq, religionniyoq kayta coerción nisqa, chaymi mana allintachu ruwanman libre kayninta, religionninta otaq creenciantapas, chaytaqa ruwanmanmi kamachikuypa kamachisqan limitacionkunallapi , chaymi necesario kanman seguridad pública, orden, salud, otaq moral nisqakunata amachanapaq (4) Kay Pacto nisqapi kaq Estadokuna prometekunku tayta-mamanpa libre kayninta respetanankupaq hinaspa, haykapi aplicable, guardián legales nisqakuna, wawankuta educación religiosa y moral nisqamanta, paykunaq convencesqankuman hina”, nispa.

3 Chaykunan kanku: Convenio de Prevención y Castigo de la Delito de Genocidio (1948); Convenio Refugiado nisqakunaq kayninmanta (1951); Convenio Internacional de la Eliminación de Todos los Discriminación Racial (1965); Pacto Internacional de Derechos Civiles y Políticos (1966) nisqa; Pacto Internacional de Derechos Económicos, Sociales y Culturales nisqamanta (1966); Warmikunata tukuy ima sapaqchayta chinkachinapaq rimanakuy (1979); Convenio contra la Tortura y otras millay, mana runa hina utaq pisichakuq tratacion utaq castigo (1984); Wawakunapa hayñinkunamanta rimanakuy (1989); Convenio Internacional de Protección de Derechos de Llapan Llank’aq Migrantekunaq, Ayllunkunaq Derechunkuna (1990); Discapacidad nisqa runakunapa derechonmanta rimanakuy (2006); shinallatak Convenio Internacional de Protección de Todos los Personas de Protección de Chinkachishkamanta (2006).

4 Chaykunan kanku Declaración Universal de Derechos Humanos (1948); Religionpi utaq iñiypi tukuy imaymana mana toleranciata, sapaqchaytapas chinkachinapaq willakuy (1981); Declaración de Derechos de Personas Pertenecientes Minorías Nacionales o Étnicas, Religiosas y Lingüísticas (1992); Puka Cruzpa, Puka Killa Puka Kuyuyninpa, ONGkunapa Programas de Respuesta de Desastres nisqapipas, Principios de Conducta nisqa (1994); UNESCOpa Tolerancia nisqa kamachikuyninkunamanta willakuynin (1995); Conferencia Consultiva Internacional de Educación Escolar nisqamanta, Libertad de Religión o Creencia, Tolerancia y No Discriminación nisqawan tupachispa (2001) tukukuy qillqa; Toledo llaqtapi Religionkunamanta, Iñiykunamantapas Llaqta Yachay Wasikunapi yachachinapaq Kamachiykuna (2007); Naciones Unidas nisqapa Declaración de los Pueblos Indígenas (2007); “Runakunapa hayñinkunapi iñiy” (2008) nisqamanta La Hayapa Willakuynin; Camdenpa Principios de Libertad de Expresión y Igualdad (2009); Consejo de Derechos Humanos 16/18 resolucion, Intolerancia, Estereotipo Negativo y Stigmatización, chaymanta Discriminación, Incitación Violencia y Violencia contra, Religión utaq Iñiyniyuq Runakunamanta (hinallataq Proceso de Estambul, 2011); Rabat Plan de Acción nisqamanta, suyu, racial utaq religioso chiqninakuymanta rimariymanta harkakuymanta, chaymi sapaqchayman, chiqninakuyman utaq maqanakuyman kallpanchanapaq (2012); Marco de Análisis de Delitos Atrocidad nisqamanta (2014); Secretario Generalpa Plan de Acción nisqa, Extremismo Violente nisqa hark’anapaq (2015); hinallataqmi Declaración de Fez nisqa, mana maqanakuyman tanqayta hark’anapaq, chaymi millay hucha ruwaykunaman apayta atinman (2015).

5 Llapan citakuna religioso otaq creencia textokunamanta, Beirut tallerpi participaqkunan ofrecerqanku kikin religionninkuwan otaq creenciankuwan tupachispa, chaymi rikch’anachiylla, mana hunt’asqalla kananpaq.

6 Qaway www.icrc.org/eng/assets/archivos/publicaciones/icrc-002-1067.pdf nisqapi